

ordninger på skoleområdet, i kirkelivet, inden for retsvæsenet og i forvaltningen i øvrigt. De foreslåede ordninger var imidlertid i alt væsentligt ganske liberale og rimelige, og de skulle ydermere naturligvis ses i sammenhæng med de almindelige grundlovssikrede rettigheder, der også ville være gældende for mindretallet.

Dette perspektiv – at mindretallet blev holdt udenfor ved udformningen af mindretalslovgivningen – glider desværre en anelse i baggrunden i fremstillingen. På baggrund af lovgivningens liberale karakter og den særlige procedure, der blev benyttet, havde det nok været værd at overveje, hvad forklaringen på denne manglende inddragelse kunne være.

I den forbindelse savnes en diskussion af spørgsmålet om et nationalt katastrofer, dvs. et register over – i dette tilfælde – tysksindede, som disse kunne lade sig optage i med henblik på at opnå visse fordele eller rettigheder – måske også pligter – som blev tilstået dem, der stod i katastroferet. Et sådant indgik som et væsentligt ønske i mange af de udspil, der kom fra tysk side, men tanken blev tilsyneladende slet ikke taget op fra dansk side. Man kan tænke sig i hvert fald et par forskellige forklaringer på, at man lod den ligge; men da netop dette registreringsspørgsmål ofte ses centralt i udformningen af en mindretalspolitik, føles det som en mangel, at den indledende behandling af dette punkt dels ikke følges op, dels ikke perspektiveres lidt ved at blive relateret til registreringsspørgsmål i forbindelse med andre nationale mindretal.

Konklusionen er, at Becker-Christensens nye bog er omhyggelig, sober, velskrevet – og lidt for snæver i sit afgrænsede sigte. En perspektivering af resultaterne både ved at se på politikformulering og -udformning inden for andre områder og ved at inddrage andre nationale mindretals forhold ville have øget dens værdi – så ville både de specielle og de generelle træk i udformningen af dansk mindretalspolitik 1918-20 være fremstået lidt tydeligere, end det nu er tilfældet.

Jørgen Elklit

Jacques Blum (i samarbejde med Michael Porsager), *De grimme ællinger*, Egmont Fondens Fremtidsstudie, København: Aschehoug Dansk Forlag, 1984, 288 s., 168,00 kr.

De grimme ællinger er den første af fem rapporter fra Egmont Fondens Fremtidsstudie. Oplægget til rapporten var, at den "bl.a. skulle belyse en række alvorlige iøjnefaldende sociale problemer, der har været voksende i de senere tiår". Man har imidlertid udvidet en ensidig problemfokuserende opfattelse af sociale problemer med en bredere opfattelse, så man også tager hensyn til "sådanne rand- og marginalgrupper, der kan være forløbere og retningsvisere for mere omfattende samfundsændringer" (s. 9). Både H.C. Andersen og Emile Durkheim har beskæftiget sig med denne mulighed. Durkheim mente, at nogle former for social afvigelse kan være en foregribelse af fremtidens moral, og H.C. Andersens historie er en smuk variation over dette tema.

De grimme ællinger indeholder kapitler om alkohol og alkoholmisbrug, medi-

ordninger på skoleområdet, i kirkelivet, inden for retsvæsenet og i forvaltningen i øvrigt. De foreslåede ordninger var imidlertid i alt væsentligt ganske liberale og rimelige, og de skulle ydermere naturligvis ses i sammenhæng med de almindelige grundlovssikrede rettigheder, der også ville være gældende for mindretallet.

Dette perspektiv – at mindretallet blev holdt udenfor ved udformningen af mindretalslovgivningen – glider desværre en anelse i baggrunden i fremstillingen. På baggrund af lovgivningens liberale karakter og den særlige procedure, der blev benyttet, havde det nok været værd at overveje, hvad forklaringen på denne manglende inddragelse kunne være.

I den forbindelse savnes en diskussion af spørgsmålet om et nationalt katastroferes, dvs. et register over – i dette tilfælde – tysksindede, som disse kunne lade sig optage i med henblik på at opnå visse fordele eller rettigheder – måske også pligter – som blev tilstået dem, der stod i katastroferet. Et sådant indgik som et væsentligt ønske i mange af de udspil, der kom fra tysk side, men tanken blev tilsyneladende slet ikke taget op fra dansk side. Man kan tænke sig i hvert fald et par forskellige forklaringer på, at man lod den ligge; men da netop dette registreringsspørgsmål ofte ses centralt i udformningen af en mindretalspolitik, føles det som en mangel, at den indledende behandling af dette punkt dels ikke følges op, dels ikke perspektiveres lidt ved at blive relateret til registreringsspørgsmål i forbindelse med andre nationale mindretal.

Konklusionen er, at Becker-Christensens nye bog er omhyggelig, sober, vel-skrevet – og lidt for snæver i sit afgrænsede sigte. En perspektivering af resultaterne både ved at se på politikformulering og -udformning inden for andre områder og ved at inddrage andre nationale mindretals forhold ville have øget dens værdi – så ville både de specielle og de generelle træk i udformningen af dansk mindretalspolitik 1918-20 være fremstået lidt tydeligere, end det nu er tilfældet.

Jørgen Elklit

Jacques Blum (i samarbejde med Michael Porsager), *De grimme ællinger*, Egmont Fondens Fremtidsstudie, København: Aschehoug Dansk Forlag, 1984, 288 s., 168,00 kr.

De grimme ællinger er den første af fem rapporter fra Egmont Fondens Fremtidsstudie. Oplægget til rapporten var, at den "bl.a. skulle belyse en række alvorlige iøjnefaldende sociale problemer, der har været voksende i de senere tiår". Man har imidlertid udvidet en ensidig problemfokuserende opfattelse af sociale problemer med en bredere opfattelse, så man også tager hensyn til "sådanne rand- og marginalgrupper, der kan være forløbere og retningsvisere for mere omfattende samfundsændringer" (s. 9). Både H.C. Andersen og Emile Durkheim har beskæftiget sig med denne mulighed. Durkheim mente, at nogle former for social afvigelse kan være en foregribelse af fremtidens moral, og H.C. Andersens historie er en smuk variation over dette tema.

De grimme ællinger indeholder kapitler om alkohol og alkoholmisbrug, medi-

cinforbrug og -misbrug, psykisk sygdom, selvmord og selvmordsforsøg, narko-
mani, kriminalitet, BZere, punkere og rockere, indvandrere, de ny-religiøse be-
vægelser og alternative samfundsforsøg.

Der ligger et større udredningsarbejde bag rapporten. De enkelte kapitler byg-
ger på delrapporter og beregninger fra eksperter inden for de respektive områder
og på forfatterens egne interviews – alt i alt et omfattende dokumentationsmateri-
ale. Hvert kapitel starter med definitioner af det berørte fænomen og med oplys-
ninger om fænomenets udvikling i de seneste år og afsluttes med overvejelser
over fænomenets formentlige udvikling i de kommende 15-20 år. Kapitlerne
afrundes med mere causerende og debatterende afsnit, eksempelvis efterfølges
kapitlet om medicin med et afsnit om "Flugten fra følelserne" og kapitlet om kri-
minalitet med et afsnit om "Ungdomsrollen". Bogen er fyldt med masser af illu-
strationsmateriale: tabeller, diagrammer, tegninger og først og fremmest et meget
flot og spændende udvalg af fotografier. Desuden har bogen den specialitet, at der
optræder en Hr. Cogito, som rundt omkring gør sig sine egne tanker. Det kan
godt være, nogen synes det er forfriskende, men undertegnede finder de fleste af
Hr. Cogitos tanker mere eller mindre flovsede, for eksempel "Hr. Cogito funderer
over, hvad den definerede døgn-dose skal være for fremtidens "lykkepille" eller
"Hr. Cogito funderer over, om massageterapi kan være mere intimt end intim-
massage".

Et vigtigt indtryk af rapporten er, at mange af udviklingstrækkene virker ret
skræmmende. Man er vant til i medierne med jævne mellemrum at få præsenteret
tal om alkoholforbrug, selvmord osv. Men her får man det hele samlet, og det vir-
ker ret dramatisk: Inden for de seneste 15-20 år er der sket en stigning på 165 pct.
i alkoholforbruget, og også medicin-forbruget og -misbruget er vokset. Der er si-
den 1960 sket mere end en tre-dobling af antallet af anmeldte tyverier. Antallet af
anmeldte hærværk er tidoblet fra 1960 til 1982, og mens der i 1960 blev begået 18
drab, blev der begået 62 i 1982. I bogen analyseres sådanne udviklinger meget
omhyggeligt med skyldig hensyntagen til statistiske fejlkilder, demografiske for-
skydninger osv.

Med hensyn til prognoserne forholder det sig af gode grunde mere usikkert.
Imidlertid har man i alle tilfælde, hvor det er muligt, foretaget demografiske
fremskrivninger ud fra den antagelse, at udviklingen alene bestemmes af den stør-
relsesmæssige ændring i de grupper, som i forskelligt omfang er berørt af en gi-
ven form for "afvigelse". Man kan eksempelvis fremskrive kriminalitetsudviklin-
gen ved at se på hvor stor gruppen af unge mellem 15 og 22, hvor kriminaliteten
er koncentreret, vil være i de næste 15-20 år. Disse demografiske fremskrivninger
suppleres med vurderinger ud fra antagelser om hvilke faktorer, der er årsagen til
et givet fænomen.

Det er umuligt her at tage vurderingerne af den fremtidige udvikling af alle de
mange former for "afvigelse" op. I enkelte tilfælde har jeg studset over bogens
vurderinger. For eksempel hedder det (s. 153), at periferikriminaliteten (dvs. den
relativt harmløse kriminalitet, som næsten alle unge begår) ikke vil stige på grund
af "det enkle faktum, at der formentlig er en øvre grænse – et mætningspunkt,
som må siges at være nået i dag". Et funktionalistisk begreb som "mætnings-
punkt" er meget ilde anbragt i denne sammenhæng.

Det mest diskutabile i bogen er de begreber, der bruges om sociale afvigelser. Jacques Blum skriver s. 13-14 "I det følgende skal vi beskæftige os med mange grupper af mennesker i Danmark – mennesker, der af den ene eller anden grund er blevet "stemplet" som problematiske og dermed udtrykker et problem i samfundet". Lidt længere henne kaldes denne problematiske gruppe for de "aparte". Blum gennemgår dernæst en række begreber omkring normalitet og afvigelse, og ender med at vælge Goffmans stigmabegreb som overbegreb. S. 18 hedder det, at stigmabegrebet anvendes som gennemgående kriterium for hvem der er "aparte". Dette valg bliver imidlertid et problem, fordi flere af kapitlerne handler om, at afvigelser bliver normale. Det gælder for eksempel alkoholisme og medicinforbrug og det gælder også ungdomskriminalitet. Problemet er altså, at Blum med stigmabegrebet "de aparte" vælger et af de allerstærkeste sociologiske afvigelsesbegreber, som er helt ude af trit med en række af de fænomener, der behandles.

Denne tankegang omkring "stempling" og stigma præger i al for høj grad vurderingerne rundt omkring i bogen. Eksempelvis hedder det om de personer, der søger alternative behandlingsformer for psykiske problemer, at de "formentlig ofte netop gør det for at undgå stempling".

Det havde efter min mening gjort bogen betydeligt mere interessant, hvis man i stedet havde anvendt et mere finmasket begrebsapparat omkring normers udvikling, ændringer i sanktionsgrader og sanktionsformer. Ligeledes burde man have beskæftiget sig med en skelnen mellem mere uformelle sanktionsprocesser og det officielle sanktions-/behandlingssystem. I mange tilfælde har man netop at gøre med, at en bestemt form for adfærd (for eksempel højt alkoholforbrug) praktisk taget ikke "uformelt" betragtes som en afvigelse, men til gengæld kan komme til at repræsentere et stort offentligt problem, fordi der kræves et stort behandlingsapparat i forbindelse med alkoholskader.

Min samlede vurdering af bogen er, at den har et væld af interessante tal og tankevækkende eller modsigelsesvækkende vurderinger, men at Jacques Blum i for høj grad har ladet sig fange af den smarte ide at bruge H.C. Andersens historie om den "aparte" grimme ælling som ledemotiv. Resultatet er blevet, at der savnes en overordnet diskussion af de normprocesser (for eksempel anomiske), som foregår i samfundet. Stigmabegrebet er alt for snævert til at fange disse processer.

Nils Mortensen

Hans Branner, Gregers Friisberg og Søren Kolstrup, *Samfundskundskab 2*, København: Samfundsfagsnyt, 1983, 320 s.

Bogen sigter på "at skabe et relevant grundlag for historieundervisningens samfundskundskabsdel", men efter erfaringerne med del 1 forventes det, at den "i lige så høj grad vil blive anvendt af samfundsfaglærere både i HF og på grenen" (p. 9). Der behandles fem emner: kriminalitet, løn og arbejdsmarked, krisepolitik, dansk sikkerhedspolitik og endelig de politiske partier.

Bogens hovedsigte forklarer det meget heterogene emnevalg, der dog forekom-